

بسمه تعالی

یازدهمین نشست مجازی تخصصی از سلسله پیش نشست‌های همایش بین المللی نیازها و ضرورت‌های نظام آموزش عالی در جامعه اطلاعاتی
نیازها و ضرورت‌های معلمی در عصر هوش مصنوعی

مدیریت آموزشی و تدریس گوهر بنیان

دکتر محمدرضا بهرنگی - استاد تربیت معلم

آیا شما هم این نیمکت را در موقعیت موجود مدارس خود مشاهده می‌کنید؟

روزی لوئی شانزدهم در محوطه کاخ خود مشغول قدم زدن بود که سربازی را کنار یک نیمکت در حال نگهبانی دید؛ از او پرسید تو برای چه اینجا قدم می‌زنی و از چی نگهبانی می‌دهی؟ سرباز دستپاچه جواب داد قربان من را افسر گارد اینجا گذاشته و به من گفته خوب مراقب باش! لوئی، افسر گارد را صدا زد و پرسید این سرباز چرا اینجا است؟ افسر گفت قربان افسر قبلی نقشه قرار گرفتن سربازها سر پستها را به من داده من هم به همان روال کار را ادامه دادم! مادر لوئی او را صدا زد و گفت من علت را می‌دانم: زمانی که تو ۲ سال بود این نیمکت را رنگ زده بودند و پدرت به افسر گارد گفت نگهبانی را اینجا بگذارند تا تو روی نیمکت نشینی و لباس رنگی نشود! و از آن روز ۴۱ سال می‌گذرد و هنوز روزانه سربازی اینجا قدم می‌زند! فلسفه عمل تمام شده، ولی عمل فاقد منطق هنوز ادامه دارد!

این داستان شاید مصداقی برای باور عمومی نسبت به شکل و شمایل آموزش و پرورش ما باشد

شکل ۱- غول پروکراست در سنجش

شکل ۱ داستان غولی است که در اساطیر یونان پروکراستس (Procrustes) نام داشت. او یک شخصیت افسانه‌ای بود که در سر راه آتن زندگی می‌کرد و مسافران را به خانه‌اش دعوت می‌نمود. اما این دعوت به دامی وحشتناک تبدیل می‌شد—او مسافران را روی تختی می‌خواباند و اگر اندازه‌شان از تخت بزرگ‌تر بود، قسمت‌های اضافی بدنشان را قطع می‌کرد، و اگر کوتاه‌تر بودند، آنها را می‌کشید تا اندازه تخت شوند^۱. این داستان نمادی از اجبار و تحمیل استانداردهای غیرمنطقی بر افراد است. در نهایت، تزه یا تستوس، قهرمان یونانی، پروکراستس را شکست داد و او را به همان سرنوشتی که برای قربانیانش رقم می‌زد، دچار کرد.

شکل ۲- استاد با ذهن پروکراستی - نا دیده گرفتن گویه بنیان و القای ذهن بدور از الگوی گویه بنیان رهبری تعلیمی

- 'برگرفته از مقاله بهرنگی در داستان رستم و سهراب از فردوسی در مقایسه با تزه و اژه از هومر و اودیسه در مقاله جرج هامیلتون

دختر کوچولو وارد بقالی شد و کاغذی به بقال داد و گفت: مامانم گفته چیزهایی که در این لیست نوشته بهم بدی، این هم پولش. بقال کاغذ را گرفت و لیست نوشته در آن را فراهم کرد و به دست دختر بچه داد، بعد لبخندی زد و گفت: چون دختر خوبی هستی و به جرف مامانت گوش می‌دی، می‌تونی یک مشت شکلات به عنوان جایزه برداری. ولی دختر کوچولو از جای خودش تکان نخورد، مرد بقال که تصور کرد دختر بچه برای برداشتن شکلات‌ها خجالت می‌کشد گفت: «دخترم خجالت نکش، بیا جلو خودت شکلات‌هاتو بردار. دخترک پاسخ داد: «نمی‌خوام خودم شکلات‌ها رو بردارم، نمی‌شه شما بهم بدین؟»

بقال با تعجب پرسید: مگه چه فرقی می‌کنه؟ و دخترک با خنده‌ای کودکانه گفت: آخه مشت شما از مشت من بزرگتره!

یعنی استاد باید از مشت بزرگی از داده‌ها برخوردار باشد تا بیش از آنچه دانشجو دارد به او بدهد

6 Education Theorists That All Teachers Should Know

Lev Vygotsky

- ***Zone of Proximal Development (ZPD)** – The range of skills that are a little bit more difficult than what a student can do independently.
- ***Scaffolding** – Changing the level of support to meet the ability of the child

Jean Piaget

- ***Schema** – The things a child already knows. Students connect new knowledge to an existing schema
- ***Constructivism** – Students learn by doing, rather than by being told

B. F. Skinner

- ***Behaviorism** – Positive reinforcement (praise, rewards, etc.) strengthens behavior or increases the likelihood that the behavior will be repeated. Negative reinforcement (punishment) pushes a child away from a behavior.

Jerome Bruner

- ***Spiral Curriculum** – Children can tackle challenging topics in age appropriate ways. These topics can be revisited and expanded upon year after year

Benjamin Bloom

- ***Bloom's Taxonomy** – a hierarchy of learning objectives starting with knowledge and growing in complexity to evaluation.

Howard Gardner

- ***Multiple Intelligences** – Humans have several ways of processing information (musical, visual, verbal, logical, etc.)

The Classroom Key

شکل ۳- مشاهیر بنام تعلیم و تربیت در غرب (لئو ویگوتسکی، جین دیویی، بی.اف. اسکینر، جروم برونر، بنیامین بلوم، و هوارد گاردنر که مطالبشان می‌تواند برای اعتباریابی علمی الگوی گوهری بنیان مفید باشد

3

کارآمدی یکی از مفاهیم کلیدی در نظریه شناخت اجتماعی آلبرت بندورا است. این مفهوم به باور فرد به توانایی‌های خود برای موفقیت در یک موقعیت خاص اشاره دارد. بندورا معتقد بود که خودکارآمدی تأثیر مستقیمی بر نحوه تفکر، رفتار و احساسات افراد دارد و می‌تواند نقش مهمی در رسیدن به اهداف، انجام وظایف و غلبه بر چالش‌ها ایفا کند.

مدیریت یادگیری گوهری بنیان می‌شود دانشجو:

ذخایری از تجارب تسلط یافته در خاطر بیاندوزد که او را خودکارآمدتر از گذشته بنماید.

از مشاهده دیگران برای تقویت باور به توانایی خود استفاده نماید.

تلاشش با ترغیب اجتماعی ناشی از تشویق و حمایت دیگران بیشتر شده و به توانایی‌هایش باور بیشتری پیدا کند.

احساسات مثبت و کنترل استرس بیشتری در حالات فیزیولوژیکی و عاطفی بیابد.

کاربردهای یادگیری گوهری بنیان

دانشجویانی که مجهز به یادگیری گوهری بنیان هستند خودکارآمدی و انگیزه بیشتری برای یادگیری دارند، در مواجهه با چالش‌ها پشتکار بیشتری نشان می‌دهند، اضطراب و افسردگی کمتری دارند و در پژوهش عملکرد بهتری از خود نشان می‌دهند.

رهبری گوهری بنیان دانشجویان، سبک نوینی از رهبری دانشجو محور در یادگیری است که برای توانمندسازی دانشجویان برای هدایت و تأثیرگذاری در محیط آموزشی و اجتماعی خود بسیار مؤثر است. این نوع رهبری می‌تواند در قالب فعالیت‌های مختلفی مانند یادگیری در گروه اختصاص یافته به دریافت مفهوم یک موضوع درسی، یا در استفاده از الگوهای مختلف تدریس و گروه‌های مطالعاتی کسب و مدیریت داده، پروژه‌های اجتماعی و فرهنگی شکل گیرد

الگوهای تدریس ۱۴۰۴ (۲۰۲۴) ابزار مهم استاد گوهری بنیانگرا در کاربرد الگوی رهبری یادگیری گوهری بنیان دانشجویان است که پر از راهکارهای ایجاد انگیزه بیشتر برای یادگیری است. استاد با استفاده از آن انگیزش درونی و بیرونی دانشجویان را بیدار می‌نماید.

بنابراین استاد باید رهبر گوهر بنیانی نیز باشد. این مزیتی برای استاد گوهر بنیان در مدیریت کلاس درس است که نسبت به استاد سنتی مزایای بیشتری دارد. استاد با نقش رهبر می‌تواند با استفاده از تفحص و کار گروهی چنان باشد که دانشجویان انگیزه درس خواندن را در خود بالا ببرند و نقاط ضعف و قوت‌شان را بهبود بخشند. او با ارائه راهکارهای منعطف، می‌تواند دانشجویان را در حل مسئله راهنمایی کند. استاد با مهارت رهبری بنیان نهاد عملکرد تحصیلی، نوآوری و مشارکت در کلاس را به کمک ایجاد انگیزش بالا می‌برد. چنین استاد با رهبری گوهری بنیان به عنوان استاد موثر شناخته می‌شود و ویژگی‌های زیر را دارد.

- الگو بودن
- ایجاد کننده محیط یادگیری مثبت
- داشتن ارتباط موثر با دانشجویان

این ویژگی‌ها باعث عملکرد بهتر دانشجویان می‌شود چرا که روی عواطف آن‌ها هم تأثیر دارند. در واقع تأثیر سبک‌های رهبری استاد بر انگیزش دانشجویان با تأثیر عاطفی همراه است.

ما امروز استفاده از فلسفه مدیریت و رهبری یادگیری گوهری بنیان را برای بکارگیری مفاهیم مورد نظر در نظریه‌های مختلف مانند نظریه نیاز مازلو، نظریه خودکارآمدی بندورا در مدیریت آموزشی به عنوان عاملی برای ایجاد انگیزه مطالعه و درس خوانی دانشجویان هدف قرار داده‌ایم.

مدیریت و یادگیری گوهر بنیاد در استفاده استاد از مفاهیم عمده سبک‌های رهبری در تدریس

استاد در بکاربری مدیریت و یادگیری گوهری بنیاد بیشتر بر آن است که در نقش رهبری خود در تدریس از سبک دموکراتیک استفاده نماید. در این روش تمام دانشجویان یا کلاس در تدریس مشارکت دارند. استاد در سبک مشارکتی برای روش‌های تدریس و مباحث مختلف از دانشجویان نظرسنجی می‌کند و از این طریق با آن‌ها ارتباط خوبی دارد. خودکامی استاد یا رهبری استبدادی را می‌توان ناشی از دوری او از ارتباط گوهری بنیاد او و دانشجو دانست بنابراین در این سبک که استاد خود را دانای کل می‌داند به روش سخنرانی و متکلم وحده تدریس را انجام می‌دهد.

زمانی از اوقات ممکن است استاد به دانشجویان فرصت بدهد هر کاری بخواهند انجام دهند. در این رها سازی اگر با فراهم ساختن فضای کلاس متأثر از فلسفه گوهری بنیان باشد این روش آزادی عمل در تدریس و یادگیری گاه به دانشجویان فرصت شکوفایی استعدادهایشان را فراهم می‌سازد.

مثالی از مشارکت جیبی در آموزش بندپایان با الگوی مشارکتی جیگ ساو

گروه‌بندی بر اساس تشریح یک حشره در هر گروه مرکب از ۴ دانشجو

گروه‌های ۴ نفری و هر گروه تفحص مشترک در یک موضوع از هر گروه یک نماینده

۱	۱	۱	۱	زنبور
۲	۲	۲	۲	مورچه
۳	۳	۳	۳	سوسک
۴	۴	۴	۴	ملخ

بررسی مشارکتی نماینده هر گروه برای رسیدن به تعریف یک حشره در کل کلاس

زنبور	مورچه	سوسک	ملخ
1	2	3	4
۱	۲	۳	۴
۱	۲	۳	۴
۱	۲	۳	۴

کل مطالب (پنج مورد) در هر یک از گروه‌های زیر مورد بحث قرار می‌گیرد. نظر کل کلاس در

تعاریف حشرات و عنکبوتیان

۱	۲	۳	۴	۵
۱	۲	۳	۴	۵
۱	۲	۳	۴	۵
۱	۲	۳	۴	۵

گروه ۱ کل کلاس در ۵ مورد
گروه ۲ کل کلاس در ۵ مورد
گروه ۳ کل کلاس در ۵ مورد
گروه ۴ کل کلاس در ۵ مورد

مورد مذکور در بالا مطلب ساده شده‌ای از کاربرد روش الگوی مشارکتی جیگ‌ساو است.

چنانچه بخواهیم نظریه‌های مدیریت را تدریس نماییم پس از این ساده سازی می‌توان اجرای این الگو را تکرار نمود.

در اینجا سبک رهبری بیشتر متناسب با فلسفه گوه‌ری بنیان تحول‌گرایی جیگ‌ساو است. در این سبک رهبری، استاد با تقسیم کار، تعیین سهم برابری از تکالیف درس برای هر دانشجو و چیدن دانشجویان بر اساس محتوای برابر ولی متنوع درسی و به کارگیری روش‌های تدریس مشارکتی، باعث انگیزه گرفتن دانشجویان می‌شود. از آنجا که رهبری تحول گوه‌ری بنیان در تدریس دائما تغییرات جدید ایجاد می‌کند به این ترتیب دانشجویان از آموزش خسته نمی‌شوند.

خدمت‌گزاری از ویژگی‌های رهبری گوه‌ری بنیان است: در این سبک رهبری، استاد نیازهای درونی دانشجویان را که موجب سلب انگیزه آنها در درس خواندن می‌شود مورد اولویت قرار می‌دهد. به اعتقاد او اگر دانشجویان نیازی جز درس خواندن داشته باشند، باید بتواند از آن نیاز انگیزه درس خواندن بیافریند به نحوی که در آینده کارایی و کیفیت درس دانشجو افت نکند.

رهبری گوه‌ری بنیان سبب انتخاب درست سبک یادگیری دانشجو شده و بنابراین می‌تواند باتوجه به عوامل انگیزشی و نیاز درونی و بیرونی خود برای یادگیری بیشتر خود تلاش نماید. مشارکت و تصمیم‌گیری گروهی موجب افزایش انگیزش درونی دانشجویان شده و باعث می‌شود بدور از دستور و فرمان و کنترل و افزایش اضطراب برای یادگیری بیشتر کوشش نمایند.

سبک رهبری گوه‌ری بنیان، دانشجویان را به مشارکت و تصمیم‌گیری گروهی تشویق می‌کند. و موجب افزایش انگیزش درونی آنها می‌شود. در سبک رهبری رهاسازی و عدم دخالت استاد در امور کلاس گاه باعث کاهش انگیزش و عملکرد می‌شود و گاه می‌تواند باعث شکوفایی مهارت‌های حل مسئله و تفکر انتقادی در دانشجویان شود. ایجاد چشم‌انداز مشترک در سبک رهبری تحول‌گرا، الهام‌بخشی و افزایش انگیزش و خلاقیت را در پی دارد. همچنین به دلیل تمرکز بر نیازهای دانشجویان در سبک رهبری خدمت‌گزار محیط حمایتی برای دانشجویان ایجاد شده که باعث افزایش انگیزش و رضایت در آنها می‌شود.

عوامل مؤثر بر انتخاب سبک رهبری

زمانی که استاد می‌خواهد سبک‌های مختلف رهبری را برای مدیریت بهتر در کلاس یاد بگیرد، باید به عوامل مختلفی توجه کند. الگوهای تدریس به میزان بسیار سبب کاهش تأثیرات منفی ویژگی‌های شخصیتی شامل

روحیه استاد، کنترلگر بودن یا نبودن، سطح هوش هیجانی، مدیریت خشم، مهارت‌های نرم و حتی درونگرا و برونگرا بودن او در انتخاب سبک رهبری دخیل هستند.

خصوصیات دانشجویان: در کلاس‌های درس مختلف با وجود دانشجویان با تفاوت‌های شخصیتی و روحیه‌های مختلف، ممکن است سبک‌های متفاوتی برای رهبری انتخاب شود. مثلاً در کلاسی که دانشجویان آن شیطن‌پروری بیشتری دارند، گاهی لازم است، استاد رهبری خودکامه باشد.

اهداف آموزشی: هدفی که استاد از تدریس دارد، درسی که می‌دهد و موضوع مورد تدریس می‌تواند نقشی تعیین کننده در استفاده از الگوی گوهر بنیان در یادگیری داشته باشد. بعضی درس‌ها می‌توانند با رهبری دموکراتیک تدریس شوند و برخی نیز، نیاز به رهاسازی کلاس دارند.

شرایط کلاس درس: در ابتدای کاربرد الگوی گوهر بنیان یادگیری بهتر است کلاس‌ها شلوغ نباشند و از سبک رهبری رها ساختن کلاس خودداری شود. استاد باید به اقتضای برنامه آموزشی و درسی و شرایط کلاس مشخص نماید چگونه می‌تواند از الگوی گوهر بنیان در یادگیری استفاده نماید.

راهکارهایی برای ایجاد انگیزش در دانشجویان با کمک الگوی رهبری گوهر بنیان

استادهایی که سبک رهبری گوهر بنیان درست برای تدریس و کلاس درس خود دارند، با ایجاد محیط یادگیری مثبت و تعاملی برای دانشجویان حس تعلق و پذیرش ایجاد می‌کنند. آن‌ها با ارائه و تعیین اهداف مشخص و واقع‌بینانه دانشجویان را به مشارکت و همکاری دعوت می‌کنند. در نهایت پس از بررسی و ارزیابی عملکرد دانشجویان به آن‌ها بازخورد سازنده می‌دهند. در نتیجه این روند، انگیزه در دانشجویان ایجاد شده و پیشرفت تحصیلی حاصل می‌شود.

جمع بندی

انتخاب سبک رهبری گوهر بنیان در تدریس مفید است و می‌تواند انگیزه برای یادگیری و درس خواندن را در دانشجویان بالا ببرد. چه برای درس‌های ساده و چه برای درس‌های سخت تأثیر سبک‌های رهبری گوهر بنیان استاد بر انگیزش دانشجویان چشمگیر است. زمانی که دانشجو خود پیشرفت تحصیلی خود را ببیند و استاد بالا رفتن مهارت‌های حل مسئله او را، استفاده از این الگو جا می‌افتد.

نیازسنجی از گام‌های مهم و پیش‌نیاز تنظیم برنامه‌های آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی برای دانشجویان است. مهم‌ترین هدف مطالعات نیازسنجی، فراهم‌آوردن اطلاعات برای استادان است. بر همین اساس یکی از مهم‌ترین منابع برنامه‌ریزی درسی در نظام آموزشی تعیین نیازهای آموزشی دانشجویان است. در شکل زیر که الگوهای تدریس ۲۰۱۵ را به معرض نمایش می‌گذارد کاربرد الگویی از پیش سازمانده است که قابلیت استفاده در تدریس همه الگوهای تدریس با استفاده از الگوی کاوشگری با تصویر کلمه را دارد. هر چند که ویرایش دهم کتاب الگوهای تدریس در سال جاری ۲۰۲۴ و یا ۱۴۰۴ ده سال پس از آن منتشر شده است خوشبختانه این کتاب ۶۵۰ صفحه‌ای الگوهای تدریس به زبان فارسی تنها ابزار مناسب برای اجرای الگوی ما که یادگیری رهبری گوهر بنیانی است می‌باشد. در هر یک از الگوها علاوه بر تأثیر بر تقویت یادگیری دانشجو و کمک به حفظ و نگهداری مفاهیم در ذهن اجرای آن سبب کاهش فاصله ذهن با گوهر بنیانی وجودی فراگیر می‌شود.

شکل ؟ الگوهای تدریس ۲۰۱۵ اثر بروس جویس، مارشا ویل وامیلی کالهن

